

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дфн Иван Станков

за дисертационния труд на доц. д-р Татяна Ичевска

за присъждане на научната степен

„Доктор на науките“

Тема: „Медицинските кодове в българската проза

от Освобождението до 50-те години на XX век“

На заседание на Катедрата по история на литературата и сравнително литературознание при Филологическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ от 11.12.2017 г. и с протокол № 29/13.11.2017 се открива процедура за присъждане на доц. д-р Татяна Ичевска на научната степен Доктор на науките по област *2. Хуманитарни науки*; професионално направление *2.1. Филология; научна специалност Българска литература*; I тема на дисертационния труд: „Медицински кодове в българската проза от Освобождението до 50-те години на XX век“. В съответствие със Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника на Пловдивския университет е утвърдено журито, дата на първото заседание и дата за публичната защита на дисертационния труд – 07.03.2018 г.

В съответствие с процедурните изисквания доц. д-р Татяна Ичевска е представила пълен комплект на изискуемите от Закона и Правилника документи:

Молба-образец до Ректора за откриване на процедурата

Автобиография по европейски формат

Протокол от предварителното обсъждане в катедрата

Автореферат

Списък на публикациите по темата на дисертационния труд

Дисертационен труд

Справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет

Декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи

Копия на публикациите по темата на дисертационния труд

Диплома за образователна и научна степен „доктор“

Други изискуеми за процедурата документи

Спазени са всички фази на процедурата, заложи в Закона и Правилника.

Татяна Ичевска завършва специалност Българска филология в ПУ „Паисий Хилендарски“ през 1993 г. През 1996 г. става магистър по Славянска филология с чешки език. Пред специализирания съвет по литературознание защитава докторска дисертация на тема „Функционално-семантични аспекти на митичното в новата българска литература“. Работи като учител по български език и литература през 1994 г., когато спечелва асистентски конкурс. Последователно е старши асистент (1997), главен асистент (2000 г.) и доцент (2007 г.) в Катедрата по история на литературата и сравнително литературознание. Научните интереси на Татяна Ичевска са в областта на българската литература и допирните области на митологията, антропологията и др.

Предложеният за процедурата дисертационен труд вади най-вече всички високи литературоведски качества на доц. Татяна Ичевска, демонстрирани многократно в нейните досегашни академични изследвания. Казвам това не само като читател на книгите ѝ и като ползвател на редица нейни идеи, но и като свидетел на нейното израстване в полето на българското литературознание.

Дисертационният труд на доц. д-р Татяна Ичевска е много сериозно научно изследване. Той е логичен етап от нейното развитие като стойностен литературовед и изследовател на българската литературна история от интересни, бих казал неочаквани гледни точки. Такава неординерна изследователска стратегия реализират и предходните ѝ монографични книги. Такава е и настоящата разработка и това се определя не само от темата. Бих казал, че трудът надхвърля литературността на самия предмет на изследване и прави дълбоки набези в извънхудожествени и дори извънлитературни територии, каквито са историята и теорията на медицината, здравното законодателство, специализирана медицинска периодика и т.н. Изложението издава амбицията на авторката не да бъде възможно най-изчерпателна, а възможно най-задълбочена в предмета на изследването, да представи в дълбочина проблеми, които отварят около себе си пространства за още художествени факти и интерпретативни вариации.

Струва ми се, че това е причината доц. Ичевска съвсем спокойно и добронамерено пред очите на своя читател да пристъпва няколко граници, поставени в заглавието на дисертационния труд. Въпреки че там строго е фиксиран жанрът на прозата, в изложението се допускат аналитични слизания и в поетически текстове, например на Христо Смирненски, но не само.

От друга страна изложението съвсем спокойно и дори системно напуска времевите граници на периода от Освобождението до 50-те години на ХХ век, както са фиксирани в заглавието. Авторката простира своите наблюдения и върху античността, върху фолклорната поезия и проза, внимателно се задържа няколко пъти в Средновековието и Просвещението, дълго стои в българския деветнайсети век, за да си послужи с почти цялото минало литературно столетие, включително до 80-те години и „Чайки далеч от брега“ на Евгений Кузманов, например.

Причината за тази извънзаглавна свобода се крие в отказа на авторката от общия хронологичен принцип на литературно-историческото изследване. Всъщност хронология има, но тя е вътрешна, в рамките на всяка проблемна глава поотделно. Хронология, повторена няколко пъти.

Една от най-хубавите страни на дисертационния труд на доц. Татяна Ичевска е, че в него се оглежда органиката на националния литературен процес, проговаря живото българско литературно тяло, което се самооглежда, самоосмисля и периодично се възпроизвежда в по-високи степени. Нека ми бъде простен терминологичният грях, но отделните глави в дисертацията на доц. Ичевска ми приличат на нещо като исторически поетски – на туберкулозата, на холерата, на венерическите болести, на лекарската практика, на аптеката. Ето затова обобщаващите идеи на всички глави си съответстват и логично се събират в заключението.

Работата се състои от седем основни глави. В тъканта на литературоведския разказ са контаминирани няколко „приложения“, две от тях в първа глава, и още три, скрити в корпуса на следващите глави. Това са така наречените от авторката „екскурсии“, жизнено важни подстъпи към

предстоящата проблематика, нейна кратка въвеждаща предистория. Те са направени скрупулъзно и с мяра и се отнасят до историческото развитие на националната, социалната и професионалната медицина, институционалните истории на здравеопазването и хигиената в различните епохи. Тук са потърсени обективните причини за процеса по тяхното литературизиране, с констатации и размисли върху съвпадения и разминавания във времето. Използвани са източници от античността, Средновековието, Просвещението и модерната епоха с научен, научно-популярен и публицистичен характер. Дисертацията очертава много широко извънлитературно поле около анализационните наблюдения.

Богат е и художественият корпус от текстове – разкази, повести и романи от христоматийни и по-периферни автори от Възраждането, следосвободенската, междувоенната и съвременната литература. Автори, които в малко изследвания са заставали заедно – от Софроний Врачански, през Любен Каравелов, Иван Вазов, Атанас Шопов, Михалаки Георгиев, Антон Страшимиров, Георги Стаматов, Йордан Йовков, Лююдмил Стоянов, Георги Райчев, Владимир Полянов, Контстантин Петканов, Георги Караславов, до Димитър Димов, Емилиян Станев, Генчо Стоев и Ивайло Петров.

Дисертационният труд представлява нещо като критическа патоанатомия на българското литературно боледуване. Между текстове от различни автори и различни времена са установени неочаквани типологически връзки, със сходства и различия, говорещи силно и ясно именно за процесуалността на родната ни литература, за качествените различия при тематичната повторителност. От друга страна много добре се вижда как при автори от един и същ период една и съща болест е представена точно по начина, по

който познавачите би трябвало да очакват – например холерата при Людмил Стоянов и при Йордан Йовков. И как след проникновения анализ персонажите отиват при своя автор и потвърждават и задълбочават неговия цялостен портрет. През болестите и боледуващите герои от изследването на доц. Т. Ичевска българската литературна история получава силно аргументирано знание за собствените си автори, мнозина от които за пръв път са наблюдавани през подобна оптиката.

Като много интересен герой на литературоведския разказ се очертава фигурата на лекаря, влязъл през възрожденската ни литература като шарлатанин, изявил се като измамник и печалбар, за да се издигне до персонаж, в състояние да реши сложни наративни задачи.

В дисертацията на доц. Татяна Ичевска за пръв път са анализирани корпуси от научно-популярни и художествени текстове, отнасящи се до венерическите заболявания, личната хигиена на персонажите и банята като български литературен топос.

Важен акцент в цялостната разработка е потвърждаването на неудържимия афинитет на българската художествена литература към историчността. Тя непрекъснато посяга към драматични исторически фонове, каквито са войните и острите социални конфликти, неизбежно разширява мащабите на смисъла и художествените обеми на своите герои. И болестите, и болните, и лекарите са заразени с историзъм и отварят недвусмислени перспективи за мислене на времето като трагично вместилище на човека. Всички пациенти тръгват от болестта си и никога не остават при нея, отварят вратите към болестното състояние на времето и на света. Лекарите също боледуват от неприютното историческо време, от нравите и от самите себе

си. Никак не е случайно, че най-разискваният автор е единственият лекар измежду разгледаните писатели, Димитър Димов, а най-обговаряната книга е „Търновската царица“, тъкмо защото събира в себе си като във фокус всички изследвани тенденции и проблемни гнезда на дисертацията.

Много интересни са наблюденията върху дневниците и записките на болните като документ за придвижването на героите от болестта на тялото през терзанията на душата до победата, която е и поражение. Най-често оздравяването завършва в болестта на времето и на обществото. Щастливо завършват само онези, които успяват да умрат над болестта си, в героическите територии на мисълта за националното и социалното. Така че от литературната българската аптека и болните, и здравите купуват предимно смърт. Физическа, социална, морална. И това е резултат от непоклатимата, понякога прекалена гражданска ангажираност на българския писател.

Много история има в дисертацията на доц. Татяна Ичевска. Но както е и редно, литературата е много повече. Не само заради конкретните анализи на изобилно количество художествен материал. Впечатлен съм от събирането на текстове от различни автори и епохи и тяхното ненасилствено сговоряне, от умението на авторката да прокарва фини интертекстуални трасета в неподозирани посоки през десетилетия и дори векове. Да връща в нова съпоставителна светлина приключен преди малко герой или автор, без каквато и да е хаотичност. Не само композиционно, но и смислово работата е изключително внимателно подредена.

Отзад напред да отбележа, че дисертантката влиза в изследователския си терен през задължителната за подобни трудове теоретична част, в която се уточняват стратегиите на четене и терминологичния инструментариум, взет

назаем от автори като Пол Рикъор, Мишел Фуко, Ханс-Георг Гадамер, Сюзън Зонтаг, Юрий Лотман, всичките в активна употреба у нас през последните десетилетия.

Дисертационният труд на доц. Татяна Ичевска е една интересна история на българската литература от Възраждането до втората половина на двайсети век, написана от болести, лекари и пациенти. Когато излезе като книжно тяло, докторатът ще бъде безспорен принос в осмислянето на цялостния национален литературен процес.

Приносите в тази труд са много повече от изброените от авторката в края на дисертацията и на някои от тях се спрях. Към решените проблемни задачи трябва да се прибавят накрая и гъвкавата, комбинаторна мисъл и изрядният и дисциплиниран, но не и изсушен академичен език.

При публикуването на бъдещата книга аз бих се замислил върху времевите ограничения в заглавието. Текстът на много места се отказва от изчерпателност, така че фиксираният период въобще може да отпадне.

В заключение, намирам дисертационния труд на доц. Татяна Ичевска за изключително приносен, интересен, дълбок и увлекателен. Съвсем убедено предлагам на авторката да бъде присъдена научната степен Доктор на науките и призовавам уважаемите членове на научното жури също да гласуват „за“.

Проф. дфн Иван Станков